

concedendum est, ut fiat vis inter motum localem et mutationem localem, et iterum inter mutationem localem locati et mutationem localem non locati sed tantum uniti locato, quae est mutatio localis per accidens, sicut et acquisitiva loci per accidens et mediante aliquo per se locato. Et ita secunda mutatio localis per accidens potest concedi inesse corpori Christi in instanti conversionis panis in ipsum; non autem motus localis.

Dicitur secundo, quod instantia lata contra minorem argumenti, sufficienter evacuata est ex praedictis: quia corpus Christi, licet non habeat ad locum hostiae praesentiam per se et immediate, habet tamen praesentiam ad illum per accidens, et mediante ratione dimensionum panis, quas inseparabiliter concomitatur, et quibus aliqua unione coniungitur.

Exemplum autem quod adducitur de angelo, non valet. Tum quia substantia angeli alio modo est praesens corpori moto ab angelo, et alio modo corpus Christi ad species panis: quia prima praesentia est sicut motoris ad mobile, secunda vero praesentia est sicut substantiae ad quantitatem, et habens aliquid simile illi praesentiae qua subjectum dicitur praesens suo accidenti; quia, licet corpus Christi non subijciatur dimensionibus panis conversi, succedit tamen subjecto dimensionum, sine informatione, in consimili praesentia, et eadem vel tanta inseparabilitate. Tum quia praesentia angeli ad corpus est voluntaria, non autem praesentia corporis Christi ad species, modo prius exposito. Tum quia falsum assumit arguens, scilicet quod angelus movens corpus non moveatur ad motum talis corporis. Unde sanctus Thomas, 1 p., q. 51, art. 3, in solutione tertii, sic dicit: « Motus qui est a motore conjuncto, est proprium opus vitae. Sic autem non moventur corpora assumpta ab angelis; quia angeli non sunt formae eorum. Moventur tamen angeli per accidens, motis huiusmodi corporibus; cum sint in eis sicut motores in mobilibus; et ita sunt hic, quod non alibi; quod de Deo dici non potest. Unde, licet Deus non moveatur, motis his in quibus est, quia ubique est, angeli tamen moventur per accidens, ad motum corporum assumptorum; non autem ad motum corporum coelestium, etsi sint in eis ut motores in mobilibus; quia corpora coelestia non recedunt de loco secundum totum; nec determinatur spiritui moventi orbem locus secundum aliquam determinatam partem substantiae orbis, quae nunc est in oriente, nunc in occidente, sed secundum determinatum situm, quia semper est in oriente virtus movens, ut dicitur, 8. *Physicorum* (l. c. 84). » — Haec ille. — Ex quibus patet exemplum adductum ad propositum nil valere.

Et haec sufficiant ad obiecta Durandi.

Ad argumentum contra quaestionem, patet responsio per praedicta.

Et haec de questione sufficiant. De qua benedictus sit Deus. Amen.

QUAESTIO IV.

UTRUM CORPUS CHRISTI SIT IN EUCHARISTIA VISIBILITER.
HOC EST, UTRUM POSSIT IBI VIDERI OCULO CREATO

ULTIMO, circa decimam distinctionem quarti, quaeritur: Utrum corpus Christi sit in Eucharistia visibiliter, hoc est, utrum possit ibi videri oculo creato.

Et arguitur quod sic. Quia corpora gloriosa erunt *configurata corpori claritatis Christi*, ut dicitur, *Philippens.* 3 (v. 21). Sed oculus Christi videt se ipsum prout est in sacramento hoc. Ergo, pari ratione, quilibet alius oculus glorificatus potest ipsum videre.

In oppositum arguitur sic: Nihil enim idem, et eodem modo existens, potest simul ab eodem videri in diversis speciebus. Sed oculus glorificatus semper videt Christum prout est in sua specie, secundum illud Isaie 33 (v. 17): *Regem in decore suo videbunt.* Ergo videtur quod non videat Christum prout est sub specie huius sacramenti.

In hac quaestione erunt tres articuli. In primo ponuntur conclusiones. In secundo, objectiones. In tertio, solutiones.

ARTICULUS I.

PONUNTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio: Quod nullus oculus corporalis potest videre corpus Christi prout est in hoc sacramento.

Secunda conclusio est quod quilibet oculus intellectualis beatus potest videre corpus Christi prout est in hoc sacramento.

Tertia conclusio est quod nullus oculus intellectualis, non beatus, potest videre, cursu naturali et propria virtute naturali, corpus Christi prout est in hoc sacramento.

Has tres conclusiones ponit sententialiter Beatus Thomas, 3 p., q. 76, art. 7, ubi sic dicit: « Duplex

est oculus : scilicet corporalis proprie dictus, et intellectualis, qui per similitudinem dicitur. A nullo autem oculo corporali corpus Christi potest videri prout est in hoc sacramento. Primo quidem, quia (α) corpus visibile per sua accidentia immutat medium; accidentia autem corporis Christi sunt in hoc sacramento mediante substantia, ita scilicet quod accidentia corporis Christi non habent immediatam habitudinem neque ad locum neque ad corpora quæ ipsum circumstant; et ideo non possunt immutare medium, ut sic aliquo corporali oculo videri possint. Secundo, quia corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiæ; substantia autem, inquantum hujusmodi, non est visibilis oculo corporali, neque subjacet alicui sensui, neque imaginationi, sed soli intellectui, cujus objectum est quod quid est, ut dicitur, 3. *de Anima* (l. c. 26); et ideo, proprie loquendo, corpus Christi, secundum modum essendi quem habet in Sacramento isto, neque sensu neque imaginatione perceptibile est, sed solo intellectu, qui dicitur oculus spiritualis. Percipitur autem diversimode a diversis intellectibus. Quia enim modus essendi quo Christus est in hoc sacramento, est penitus supernaturalis, a supernaturali (β) intellectu, scilicet divino, secundum se visibilis est, et, per consequens, ab intellectu beato angeli vel hominis, qui, secundum participatam claritatem divini intellectus, videt ea quæ supernaturalia (γ) sunt, per visionem divini essentiae. Ab intellectu autem hominis viatoris non potest conspici nisi per fidem, sicut et cetera (δ) supernaturalia. Sed nec etiam intellectus angelicus secundum sua naturalia sufficit ad hoc intuendum. Unde demones non possunt videre per intellectum Christum in hoc sacramento, nisi per fidem, cui non voluntate assentiunt, sed ad eam signorum evidentia convincuntur, prout dicitur, Jacob. 2 (v. 19), quod *demones credunt et contremiscunt*. » — Hæc ille.

Item, præsentī distinctione, q. 1, art. 4, in solutione primæ quæstiuncule, sic dicit: « Nihil videtur corporali visu, nisi per hoc quod oculus ejus movetur ab objecto secundum similitudinem coloris in ipso existentis. Quæ quidem similitudo primo fit in medio, et deinde in sensu. Corpus autem Christi non habet ordinem ad species, sub quibus est, ratione quantitatis suæ. Et ideo non potest aggenerari similitudo coloris ejus in aere contingente species, duplici ratione. Primo, quia omnis actio corporalis requirit contactum; tactus autem corporalis sequitur quantitatem, quia nihil aliud est quam conjunctio terminorum duarum quantitatum; et ideo corpus Christi non tangit aerem circumstan-

tem, et, propter hoc, non potest in ipso aggenerare similitudinem sui coloris. Secundo, quia color sequitur quantitatem, cum immediatum subjectum ejus sit superficies; et quia corpus Christi non habet ordinem ad hunc locum ratione suæ quantitatis, ideo nec ratione sui coloris; et ideo, sicut non conjungitur aeri circumstanti secundum quantitatem, ita non assimilatur sibi ipsum, aggenerando similitudinem coloris sui in ipso. » — Hæc ille.

Item, ibidem, in solutione quartæ quæstiuncule, sic dicit: « Angelus nihil videt visione corporali; quia, licet corpus assumat, non tamen conceditur quod videat per corpus assumptum. Unde relinquitur quod in eo non est nisi visus intellectus; qui quidem non est recipiendo a sensibilibus, sed vel per species innatas, quantum ad ea quæ naturali cognitione intelligunt, vel per Verbum quod vident, quantum ad ea quæ supra naturalem cognitionem ipsorum sunt. Et quia angeli sunt beati, oportet quod habeant plenam visionem omnium eorum de quibus est fides, quantum ad visionem gloriosam, quæ fidei succedit. Et ideo, sicut fides credit corpus Christi esse sub sacramento, ita visione beata angeli vident. Credo autem quod omnia quæ sunt fidei, sunt supra naturalem cognitionem angelorum, sicut supra naturalem rationem hominum; et ideo mysteria fidei dicuntur esse *abscoudita a sæculis in Deo*, ut dicitur, *Ephes. 3* (v. 9). Unde naturali cognitione non vident angeli corpus Christi esse sub sacramento, sed solum beata. Demones vero non vident plenarie, sed credunt, et contremiscunt. » — Hæc ille.

Item, in solutione quintæ quæstiuncule, sic dicit: « Illa tantum intellectus noster videre dicitur, proprie loquendo, quorum essentia ei representatur, sive lumine naturali, sive gratiæ aut gloriæ. Et ideo, per consequens, videre dicitur illa principia, quæ, statim cognitis terminis, quasi visis essentiis terminorum, cognoscuntur; et, per consequens, omnia et tantum illa quæ reducuntur in illa principia, sicut conclusiones scientiarum. Quæ vero nullo modo ordinem habent ad principia naturaliter cognita, nec ad sensus perceptionem, non potest in statu viæ videre. Et quia corpus Christi esse sub sacramento nullum ordinem habet ad principia naturaliter cognita, quæ sunt principia scientiarum, neque etiam sensu a nobis comprehendere potest, ideo intellectus viatoris nullo modo hoc videre potest, et multo minus comprehendere (quia aliquid videtur, quod non comprehenditur, sicut essentia divina in patria); nisi videre largo modo dicto, secundum quod dicimur videre ea quæ sunt fidei, in speculo et in enigmate, 1. *Corinth. 13* (v. 12). » — Hæc ille.

Ex quibus possunt formari rationes pro conclusionibus. Et quidem, pro prima, potest sic formari ratio: Nullum corpus non potens immutare medium

(α) quia. — quod Pr.

(β) supernaturalis, a supernaturali. — spiritualis, a spirituali Pr.

(γ) supernaturalia. — spiritualia Pr.

(δ) spiritualia vel. — Ad Pr.

videndi per sua accidentia, nec organum visus, potest videri ab oculo corporali. Sed corpus Christi, secundum esse quod habet in Eucharistia, est huiusmodi. Igitur, secundum tale esse, non potest videri ab oculo corporali. — Pro secunda arguitur sic: Quilibet oculus beatus intellectualis videt actu vel habitu omnia de quibus est fides viatoris. Sed de corpore Christi, secundum esse quod habet in Eucharistia, est fides viatoris. Ergo et visio beatorum est de illo, vel esse potest. — Pro tertia arguitur sic: Naturalis cognitio visiva angelorum non potest esse de illo de quo directe est fides. Sed Christum esse in Eucharistia, est huiusmodi. Igitur, etc.

In hoc primus articulus terminatur.

ARTICULUS II.

PONUNTUR OBJECTIONES

§ 1. — CONTRA PRIMAM CONCLUSIONEM

Argumenta Scoti. — Quantum ad secundum articulum, arguendum est contra conclusiones. Et quidem, contra primam conclusionem arguit Scotus (dist. 10, q. 9), probando quod oculus corporalis potest videre corpus Christi ut existens in Eucharistia.

Primo. Quia, si corpus Christi, ut existens in Eucharistia, non posset immutare visum, hoc esset quia est inextensum. Sed hoc non valet. Quia angelus nusquam est praesens localiter, nisi diffinitive; movet tamen localiter corpus sibi proportionatum praesens, et, si haberet virtutem alterandi ipsum, alteraretur corpus ut est praesens. Ergo non requiritur ex parte moventis extensio corporalis, ad hoc quod alteret organum ad sensationem.

Secundo. Quia corpus Christi non est praesens speciei alicui (α) ad minus, nisi minimo sensibili; quia nulli indivisibili est praesens. Minimum autem sensibile potest percipi a sensu perfectissimo, secundum Philosophum, in *de Sensu et Sensato*. Ergo et istud poterit percipi a visu perfectissimo, non obstante suo modo existendi.

Tertio (β). Quia illud quod dicitur de tactu in probatione conclusionis, non valet, nec concludit. Quia contactus (γ), ut dicit habitudinem corporis ad corpus extrinsecum, non videtur necessario requiri ad aliquam actionem absolutam, cuiusmodi

(α) *speciei alicui.* — *sub specie alicujus* Pr.

(β) Hoc argumentum est responsio data a Scoto alicui probationi conclusionis, quam sic presentavit: « Non potest ibi esse contactus, sine quo non est actio naturalis in corporibus. Ratio autem quare ibi non potest esse contactus, est: quia corpus Christi non respicit ibi speciem ratione quantitatis, quantitas autem sola est ratio contactus. »

(γ) *contactus.* — *cum tactu* Pr.

est mutatio sensus; quia actio absoluta videtur posse praecedere quemcumque talem respectum extrinsecus advenientem. Ergo, licet corpus Christi, ut hic, non contingat, excludendo talem respectum extrinsecus advenientem ad aliud corpus, non sequitur quin posset alterare, quod est movere vel mutare ad formam absolutam.

Quarto (α). Quia illud quod dicitur de quantitate, non concludit nisi quod color non habet ordinem ad locum, eo modo quo quantitas, quæ est ejus subjectum, non habet ordinem ad locum. Hoc autem non est nisi quia non est extensio proportionabilis extensioni quantitatis illius corporis. Ergo inferas quod color non extenditur extensioni quantitatis continentis. Sed, si inferatur, *ergo non potest alterare medium*, nihil ad propositum.

Quinto (β). Quia similiter illud de derivatione per medium, non valet, ut patet per primam rationem: quia angelus potest bene habere aliquem effectum ordinate determinatum in passo, secundum partes passi; licet angelus, ut agens, non habeat alicubi esse localiter.

Sexto. Quia, cum visio sit forma absoluta, potest sine contradictione fieri a Deo in oculo quocumque, sive glorificato, sive non glorificato, sive respectu praesentialitatis ad objectum, vel quocumque tali respectu, ut videtur.

Septimo. Quia illud quod additur de miraculo, non valet. Quia miraculum non est ad illud quod includit contradictionem. Sed quod oculus corporalis videat corpus Christi ut hic primo, implicat. Patet: quia tam causatio quam terminatio visionis requirit in objecto primo causante, vel terminante, dispositionem debitam, et hoc secundum locum, utpote approximationem et distantiam debitam; sed corpus Christi ut in Eucharistia non potest debite approximari organo, nec distare debite, quia non est hic ut in loco. — Hæc Scotus, in forma.

§ 2. — CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

Argumentum Scoti. — Contra secundam conclusionem arguit idem Scotus (dist. 10, q. 8, concl. 3), probando quod beatus per actum beatificum non videt corpus Christi in Eucharistia. Quia beatus non distinguitur a non beato, nisi beatificum objectum videndo, et ea quæ includuntur in ipso,

(α) Per istud quartum argumentum respondet Scotus probationi conclusionis ab ipso sic efformate: « Alia ratio est, quia color respicit quantitatem pro per se subjecto; corpus autem Christi non habet ordinem ad locum ratione quantitatis; ergo nec ratione coloris; ergo corpus Christi non potest immutare medium immutatione aliqua, virtute coloris; et ita nec ad visionem. »

(β) Ratio ad quam respondet Scotus per hoc argumentum, ab eo sic enuntiatur: « Species non potest hic derivari ab objecto per medium, quia objectum non est in loco; derivatio autem talis requiritur ad visionem. »

ut est tale objectum. Sed corpus Christi in Eucharistia non est tale objectum beatificum, ut patet. Nec inclusum in objecto beatifico. Patet: quia æque naturaliter pertinet ad objectum beatificum in ratione objecti videre unam rem unius sacramenti, sicut alterius (sicut ad fidem æque pertinet credere veritatem unius articuli, sicut alterius); sed nullo modo pertinet ad objectum beatificum includere istud sub ratione ostensi, scilicet gratiam confecti parvulo in baptismo, vel gratiam conferri confitenti in confessione; et ista æque veraciter includuntur in sacramentis, sicut corpus Christi in Eucharistia; ergo nullo modo objectum beatificum, ut objectum tale est, includit corpus Christi ut visum in Eucharistia. Et addo, juxta hoc, quod multo minus requiritur ad beatitudinem quod beatus videat existentiam corporis Christi in Eucharistia in proprio genere; quia multo minus requiritur ad beatitudinem talis perfectio visionis, quam visionis in Verbo. — Hæc Scotus, in forma.

§ 3. — CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

Argumenta Scoti. — Contra tertiam conclusionem arguit idem Scotus (dist. 10, q. 8, concl. 2), probando quod intellectus angelicus, vel animæ separatae, sive hominis beati, naturaliter potest videre existentiam corporis Christi in Eucharistia.

Primo. Quia intellectus se habens ad intelligibilia sicut ipsa sunt intelligibilia in se, prius intelligit illud quod prius est intelligibile in se, et per consequens illud quod prius est in se ens; quia unumquodque, sicut se habet ad esse, ita ad intelligibilitatem et veritatem secundum se, ut patet, 2. *Metaphysicæ* (l. c. 4). Talis autem intellectus respicit totum ens, et quodlibet, secundum ordinem sue intelligibilitatis. Substantia autem est prior, sicut in entitate, ita in cognoscibilitate, quocumque modo accidentali ipsius. Ergo talis intellectus prius intelligit substantiam ipsam, quam quemcumque modum ejus; et, per consequens, nullus modus ejus sub specie potest impedire intellectionem substantiæ a tali intellectu. Breviter arguitur (x) sic: Modus accidentalis in per se objecto, non impedit cognitionem illius objecti. Ista presentia in Eucharistia est modus accidentalis substantiæ corporis Christi. Ergo non impedit illam substantiam cognosci a tali intellectu, cujus ipsa est per se objectum. Est autem objectum per se illius intellectus abstracti, qui non lependet in intelligendo a sensibus. Igitur, etc.

Dices quod ista concludunt quod talis substantia corporis Christi posset cognosci a tali intellectu, sed non intuitive videri (6): quia illa existentia est supernaturalis, et per consequens improporciona-

bilis intellectui creato, vel naturaliter cognoscenti. — Sed contra hoc arguitur. Quia virtus potens cognoscere objectum intuitive dum est præsens, potest cognoscere ejus absentiam dum est absens; patet, 2. *de Anima* (l. c. 71), quia visu non tantum cognoscimus lucem, sed tenebram. Sed intellectus talis potest cognoscere substantiam panis, vel presentiam panis, quando est præsens; quia non est objectum supernaturale. Ergo potest cognoscere absentiam panis, quando est absens. Et qua ratione potest cognoscere istam absentiam substantiæ panis, potest cognoscere presentiam substantiæ (x) corporis Christi: quia illud in se est objectum proportionatum tali intellectui ut intuenti; ergo modus accidentaliter ipsius corporis non impedit quin sit objectum intuitibile ipsi intellectui.

Secundo sic. Totum ens creatum, sicut est objectum proportionatum tali intellectui quantum ad cognitionem abstractivam, ita quantum ad intuitivam. Non enim differt intuitiva ab abstractiva, nisi propter presentiam objecti aliam et aliam. Quidquid autem potest esse sibi præsens hac presentia, hoc et illa. Si ergo quodcumque ens potest abstractivè cognosci a tali intellectu quando est sibi præsens uno modo, sequitur quod potest intuitive intelligi quando est sibi præsens in propria existentia actuali.

Tertio sic. Naturale et supernaturale non distinguunt naturam alicujus in se, sed tantum in comparatione ad agens: ideo enim dicitur aliquid supernaturale, quia a supernaturali agente; naturale vero, quia a naturali agente. Habitudo vero ad agens aliud et aliud, non concludit aliquid esse aliud et aliud in se, secundum Augustinum, 3. *de Trinitate*, cap. 9. Ergo non concludit illud esse aliud et aliud in ratione intelligibilis. Hoc etiam patet: quia imperfectum ens posset esse supernaturale, et naturale aliquid posset esse (6) perfectius eo; sicut omnis substantia est simpliciter perfectior omni accidente, 7. *Metaphysicæ* (l. c. 4, etc.); et tamen alicui substantiæ, quæ est ens mere naturale, posset inesse aliquod accidens supernaturale. Hoc autem patet: quia virtutes theologicæ, ut (7) charitas, et hujusmodi, sunt in determinata specie qualitatis; α, secundum multos, angelus habet naturaliter principia cognoscendi omnes species entium, et cognoscendi illas virtutes, licet sint entia supernaturalia. — Hæc Scotus in forma.

Et in hoc secundus articulus terminatur.

(x) *presentiam substantiæ*. — *substantiam* Pr.

(6) *esse*. — Om. Pr.

(7) *ut*. — *et* Pr.

(x) *arguitur*. — *arguit* Pr.

(6) *videri*. — *videre* Pr.

ARTICULUS III.

PONUNTUR SOLUTIONES

§ 1. — AD ARGUMENTA CONTRA PRIMAM CONCLUSIONEM

Ad argumenta Scoti. — Quantum ad tertium articulum, respondendum est objectionibus supra dictis. Ideo

Ad primum contra primam (x) conclusionem, dicitur, negando minorem, seu secundam partem antecedentis. Et ad probationem ejus, dicitur quod similitudo adducta de angelo movente corpus, non valet. Quia modus naturalis angeli moventis corpus, est tangere corpus solo tactu metaphysico (5) vel virtutis, sine (7) contactu mathematico; et ille tactus sufficit ad hoc quod moveat corpus motu locali. Similiter talis contactus virtutis sufficit ad hoc quod anima rationalis moveat corpus sibi conjunctum, motu locali, et augmenti, et alterationis. Secundus autem est de agente mere corporali: tale enim non potest naturaliter agere, nisi tangat suum proximum et immediatum passum, tactu mathematico. De hoc sanctus Thomas, 2. *Contra Gentiles*, cap. 56: « Est, inquit, quidam contactus, quo substantia intellectualis corpori uniri potest. Corpora enim naturaliter tangendo se alterant; et sic ad invicem uniuntur, non solum secundum ultima quantitatis, sed etiam secundum similitudinem qualitatis aut formæ, dum alterans formam suam imprimit in alteratum. Et quamvis, si considerentur solum ultima quantitatis, oporteat in omnibus univocum esse tactum; tamen, si attendatur ad actionem et passionem, inveniuntur aliqua esse tangentia tantum, et aliqua tacta tantum. Corpora enim cælestia tangunt quidem hoc modo elementaria corpora, inquantum alterant ea; non autem tanguntur ab eis, quia ab eis non patiuntur. Si ergo sint aliqua tangentia, quæ in quantitatis ultimis non tangant, dicentur nihilominus tangere, inquantum agunt; secundum quem modum dicimus quod contristans nos tangit. Hoc modo tangendi possibile est uniri substantiam intellectualem corpori per contactum. Agunt enim substantiæ intellectuales in corpora, et movent ea, cum sint immateriales, et magis in actu existentes. Hic autem tactus non est quantitatis, sed virtutis. Unde differt hic tactus a tactu corporeo in tribus. *Primo*, quia hoc tactu id quod est indivisibile potest tangere divisibile; quod in tactu corporeo non potest contingere: nam puncto non potest tangi nisi aliquid indivisibile; substantia autem intellectualis, quamvis sit indivisibilis, potest tan-

gere quantitatem divisibilem, inquantum agit in ipsam. Alio enim modo est indivisibile punctum, et substantia intellectualis: punctum quidem, sicut quantitatis terminus; et ideo habet situm determinatum in continuo, ultra quem porrigi non potest; substantia autem intellectualis, est indivisibilis, quasi extra genus quantitatis existens; unde non determinatur ei aliquod indivisibile quantitatis ad tangendum. *Secundo*, quia tactus quantitatis est solum secundum ultima, tactus autem virtutis est ad totum quod tangitur: sic enim tangitur, secundum quod patitur et movetur; hoc autem fit secundum quod est in potentia; potentia est autem secundum totum, et non solum secundum ultima totius; unde totum tangitur. Ex quo patet *tertia differentia*: quia in tactu quantitatis, qui fit secundum extrema, oportet tangens extrinsecum esse ei quod tangitur, et non potest incedere per ipsum, sed impeditur ab eo; tactus autem virtutis, qui competit substantiis intellectualibus et (x) spiritualibus, cum sit ad intima, facit substantiam tangentem esse intra id quod tangitur, et incedentem per ipsum absque impedimento. Sic ergo substantia intellectualis potest uniri corpori per contactum virtutis. » — Hæc ille. — Simile ponit 4. *Sentent.*, dist. 44, q. 3, art. 3, q^a 3, in solutione septimi argumenti. Ex quo patet nullitas similitudinis argumenti. Quia in motione qua substantia intellectualis movet corpus, qualicumque motu, sive locali, sive alterationis, sufficit contactus virtutis, sine contactu quantitativo; quia aliud contactum habere non potest respectu corporis, aut alterius passibilis vel mobilis. Corpus autem non potest movere suum proximum et immediatum mobile, nisi illud tangat tactu quantitativo, qui dicitur mathematicus: nam contactus quo substantia intellectualis tangit corpus, corpori convenire non potest, ut patet ex duabus ultimis conditionibus prædicti tactus supradictis; et tamen movens et motum oportet esse simul, et movens tangere aqualiter mobile. Unde sanctus Thomas, 2. *Contra Gentiles*, cap. 20, sic dicit: « Nullum corpus agit nisi moveatur, eo quod oportet agens et patiens esse simul, vel faciens et factum. Simul autem sunt quæ in eodem loco sunt, ut habetur, 5. *Physicorum* (l. c. 22). Locum autem non acquirit corpus nisi per motum, etc. » Item, in fine capituli, sic dicit: « Movens et motum, faciens et factum, oportet simul esse, ut probatur, 7. *Physicorum* (l. c. 10). Corpus autem agens non potest adesse suo effectui nisi per contactum, quo tangentium ultima simul sunt. Unde impossibile est aliquod corpus agere nisi tangendo, etc. » — Hæc ille.

Ad secundum, negatur antecedens. Quia corpus Christi non solum est præsens minimo sensibili, eo

(x) *primam*. — Om. Pr.

(5) *metaphysico*. — *physico* Pr.

(7) *sine*. — *sine* Pr.

(x) *et*. — Om. Pr.

modo quo concedendum est minimum sensibile posse dari, scilicet ad hunc sensum quod tale quid separatum posset sentiri, et nullum minus eo, separatum ab aliis, posset sentiri, licet inexistens (2) alicui toti posset cum aliis sentiri; tali, inquam, minimo sensibili in partibus Eucharistiae corpus Christi est præsens, et non solum tali, immo cuilibet parti ejus. Tale enim minimum in infinitum divisibile est in partes non solum mathematicæ quantitatis, immo in partes sensibiles ut inexistunt toti, licet non in partes separatim sensibiles.

— Cum autem dicit arguens, quod corpus Christi non est præsens alicui indivisibili sub specie, etc.;

— dicitur primo, quod substantia corporis Christi est præsens cuilibet parti dimensionum, et cuilibet puncto, et lineæ, et superficiei, et corpori, quibus substantia panis fuit præsens. Quodlibet enim predictorum fuit subjective, mediate vel immediate, in substantia panis, sicut in subjecto adequato vel inadecuato, ut diffuse dictum fuit, 2. *Sententia*. —

Dicitur secundo, quod, posito quod corpus Christi non esset præsens alicui indivisibili de genere quantitatis aut substantiæ, ex hoc non habetur quod non sit præsens alicui minori minimo sensibili: quia illud minimum non ideo dicitur minimum sensibile eo quod omne minus illo, aut ipsum, sit indivisibile, vel quia non habeat partes consensibiles; sed quia non est divisibile in partes seorsum sensibiles. — Dicitur tertio, quod hæc consequentia, in qua argumentum fundatur, scilicet: *Corpus Christi est præsens minimo sensibili in Eucharistia, ergo corpus Christi in Eucharistia est sensibile*, non plus valet quam ista, *Anima rationalis est præsens digito sensibili, igitur ipsa est sensibilis in digito*. Cujus causa est: quia minimum sensibile offertur oculo modo extensivo; non autem corpus Christi præsens illi, cum non habeat modum quantitativum in ordine ad locum vel corpus extrinsecum, ut sæpe dictum fuit prius; objectum autem oculi corporalis, est quid extensive oblatum oculo.

Ad tertium, negatur antecedens; quia probatio adducta de tactu, bona est, ut prius patuit (ad primum). Et ad improbationem illius probationis, dicitur quod omnis actio corporis, sive absoluta, sive respectiva, necessario præsupponit contactum corporis ad corpus, ut prædictum est (ibid.).

Ad quartum dicitur quod fundatur super illo falso male probato in primo argumento, scilicet quod corpus, vel qualitas corporalis, possit immutare medium vel organum sensus, abstracta a quantitate, vel a modo quantitativo in ordine ad extrinsecum. Hujus enim oppositum sæpe dictum fuit.

Ad quintum patet per idem: quia similitudo de

actione angeli et de actione corporis, vel qualitatis corporeæ, non valet, ut visum fuit in primo argumento, vel in solutione primi argumenti.

Ad sextum dicitur quod visio corporalis, licet sit forma absoluta quantum ad illud quod dicit intrinsece et in recto, importat tamen in obliquo respectum ad potentiam visivam, sicut ad suum efficiens et subjectum; est enim in illo, et ab illo. Et similiter importat respectum præsentia litatis ad objectum proportionatum potentiae, et eidem debite oblatum, puta sub modo extensivo. Et ideo, sicut per nullam potentiam posset fieri visio in oculo corporali, per eam videretur substantia abstracta a quantitate, vel color indivisibilis et penitus inexistens; sic nulla visione corporali potest videri color vel coloratum habens modum existendi spirituales, et sine coextensione respectu extrinseci medii vel organi; cujusmodi esse habet corpus Christi in Eucharistia, et ejus quantitas, et color. Unde de hoc Petrus de Palude, ultima questione hujus distinctionis, sic dicit: « Corpus Christi oculo corporali mortali non videtur, secundum quod est in sacramento. Et ratio est: quia est velatum speciebus opacis, ultra quas acuties visus figi non potest; etiamsi esset localiter ibi, quasi in poris vel concavitate; sicut medicina cooperta nebula non videtur. — Ulterius, dico quod nec videtur oculo corporali immortalis Virginis Beatæ; dato etiam quod opacitas medii interpositi non impediret visum oculi glorificati, ut quod existentes in celo, sine motu, viderent damnatos in inferno, non obstante opacitate terræ; quod forte esset possibile, si non ab objecto speciem recipit oculus, sicut nunc, sed a Deo; quod hic esse non potest: quia esse sensatum non potest nisi quod sensibile est; sensibile autem proprium, non est sine sensibili communi, quia albedo non quanta, visibilis non est; idem autem est esse non quantum, et non habere modum quantitativum, quantum ad propositum; propter quod Christus quantus æqualiter (2) est in parva hostia, ac si non esset quantus, quia non est ibi modo quantitativo; ergo nec oculus glorificatus potest ibi videre corpus Christi, ubi non est modo quantitativo, sicut nec posset videre ipsum ubi esset sine quantitate. — Dico tertio, quod nec oculus Christi (quamvis Thomas hoc dicat, arguendo et solvendo: dicit enim quod, si esset extra, quod non videret se, nisi per miraculum; ubi tamen non asserit quod existens intra, videat se, nec quod per miraculum). Et ideo primo ostendo quod non videt se, prout est extra. Quia oculus Christi est localiter extra, et intra sacramentaliter. Quia, licet oculus Christi, prout est extra hoc sacramentum, localiter, sit visivus, non tamen est visivus esse intellectualis, sed sensibilis. Cum ergo nullum esse substantiale sit

(2) *inexistens*. — *inexistentis* Pr.

(6) Cfr. præsertim, 2. *Sententia*, dist. 2, q. 1, art. 3, § 2; et dist. 48, q. 1, art. 3, § 1.

(a) *æqualiter*. — *essentialiter* Pr.

sensibile nisi mediante accidentali, ista mutatio, prout est substantialis, in nullo attingens accidens, non est sensibilis, maxime sensu exteriori (quod dico propter aliquos, qui dicunt substantiam individualement sentiri per cogitativam). Cum ergo accidens Christi non fiat hic nisi per substantiam, ergo nec suum fieri hic est cognoscibile nisi per fieri substantiae; quia eadem sunt principia essendi et cognoscendi. Uterius autem, si mutatio non est sensibilis, nec per consequens mutatum esse, vel terminus ejus; ita enim est sensibilis dealbatio, sicut albedo; ergo, etc. Præterea, corpus Christi secundum esse sacramentale, non est præsens, sed absens oculo Christi secundum esse locale; ergo oportet quod ei presentetur. Aut ergo secundum modum qui est in sacramento; et ille non est modus visibilis, cum secundum figuram pyramidalem sit nata fieri visio, et non secundum modum indivisibilem. Aut representabitur aliter quam sit; et sic non videbitur prout est ibi. — Dico quarto, quod nec etiam videt se, prout est intra sacramentaliter. Et ratio est, quia non est ibi Christi oculus modo visivo; cum de ratione oculi, ut visivus est, sit extensio; oculus autem Christi non est in sacramento modo quantitatis, sicut nec corpus Christi; ita quod nec corpus Christi est hic modo visibili, nec oculus modo visivo, quia neutrum modo quantitatis, qui solus modus est visibilis et visivus. Et ideo oculus Christi, absolute loquendo, videbat Christum existentem in sacramento in cena, et nunc etiam videt se existentem in sacramento. Sed non videt oculus Christi prout est extra localiter, vel intra sacramentaliter, vel quomodolibet aliter, Christum prout est in sacramento, id est, secundum esse sacramentale. Sed, secundum esse naturale, oculus Christi nunc extra hoc sacramentum, semper eum videre potest; secundum autem esse quod habet hic, non convenit sibi videre, nec videri. — Dico quinto, quod nec etiam per miraculum hoc fieri potest. Quia non potest fieri quod potentia feratur nisi in suum objectum. Cum ergo objectum visus sit quantitas, et qualitas, inquantum hujusmodi, non substantia; quantitas, quæ est hic per modum substantiae, est invisibilis. Et, licet Deus facere possit sine objecto speciem visibilem, tamen species quam Deus faceret, si representaret corpus Christi prout est ibi, non representaret eum modo visibili. Unde, sicut non potest fieri per miraculum quod oculus videat spiritum, sic nec quod videat corpus secundum quod habet modum spiritus; nisi forte diceretur quod si aliquis sensus interior cognoscit substantiam, potest Deus facere quod sensus exterior cognosceret eam, vel quantitatem ut habet modum substantiae. Sed nec hoc sequitur; quia Deus non potest facere quod oculus videat sonum, quamvis sonus sit perceptibilis aliquo sensu. Præterea, cum corpus Christi sit ibi modo

spirituali, non corporali, quia non est ibi situatiter, nec localiter, nec hic, nec nunc, sub quibus conditionibus tantum sensus apprehendit, ideo est ibi insensibiliter. Non videtur etiam verum illud quod statim supponebatur, scilicet quod aliquis sensus, quantumcumque altus, possit substantiam apprehendere: quia substantia non est sensibile proprium, nec commune; quæ sola sentiuntur sensibus interioribus et exterioribus, excepta æstimatoria, quia illa sunt formæ accidentales, ut patet discurrendo per omnia. Nec etiam per æstimatoriam; quia illa non apprehendit formas intentionales, sed tamen accidentales. Unde nullus sensus apprehendit quod quid est substantiae, quod est proprium objectum intellectus, ut dicitur, 3. *de Anima* (cap. 2). — Hæc Petrus, in forma; et bene.

Sed in ejus dictis sunt duo dubia. Primum est, utrum substantia sit aliquo sensu interiori perceptibilis. Secundum est, quid senserit sanctus Thomas de hoc, utrum per miraculum oculus corporeus possit sentire corpus Christi secundum esse quod habet in Eucharistia.

De primo, sciendum est quod sanctus Thomas, in tractatu *de Principio individuationis*, qui incipit, *Quoniam duæ sunt potentie cognoscitivæ*, etc., ad illud propositum sic dicit: « Nunc restat ostendere ubi separantur cognitio sensus et intellectus mutuo a se. Manifestum est enim intellectum incipere ubi sensus desinit. Sensus autem exteriores ipsa sensibilia accidentia, scilicet propria et communia, habent pro per se objectis. Quidditas autem particularis rei in particulari non spectat ut per se objectum ad istos sensus exteriores, cum quidditas ista substantia sit, non accidens; nec ad intellectum pertinet ut per se objectum ejus, propter suam materialitatem. Ideo quidditas rei materialis, in ipsa sua particularitate, est objectum rationis particularis, cujus est de intentionibus particularibus conferre; loco cujus in brutis est æstimatoria naturalis. Hæc enim (α) potentia, per sui conjunctum cum intellectu, ubi est ipsa ratio quæ confert de universalibus, participat vim collativam; sed quia pars sensitiva est, non abstrahit omnino a materia; unde objectum suum proprium manet quidditas rei particularis materialis. Hoc autem non est eo quod ista potentia apprehendat materiam in se, cum ipsa non possit sciri nisi per analogiam ad formam; sed hoc est quia (β) collatio de materia in ordine (γ) ad formam per materiam individuatam, spectat ad hanc potentiam; sicut collatio, sive consideratio de materia in communi in ordine ad formam speciei, spectat ad rationem superiorem. » — Hæc ille. — Similia dicit, quadragesimanona distin-

(α) naturalis. Hæc enim. — naturalis enim hæc Pr.

(β) hoc est quia. — ostendit quod Pr.

(γ) in ordine. — Om. Pr.

ctione *Quarti*, q. 2, art. 2: « Sensu corporali, inquit, aliquid sentitur dupliciter: uno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem sentitur illud quod per se passionem sensui corporali inferre potest. Per se autem potest aliquid passionem inferre sensui dupliciter: aut sensui inquantum sensus est, aut huic sensui inquantum est hic sensus. Quod autem secundo modo infert passionem sensui, dicitur sensibile proprium: sicut color respectu visus, et sonus respectu auditus. Quia autem sensus, inquantum est sensus, utitur organo corporali, non potest in eo aliquid recipi nisi corporaliter; cum omne quod recipitur in aliquo, sit in eo per modum recipientis. Et ideo omnia sensibilia inferunt passionem sensui inquantum est sensus, secundum quod habent magnitudinem. Et ideo magnitudo, et omnia consequentia, ut motus et quies, numerus et huiusmodi, dicuntur sensibilia communia, per se tantum (α). Per accidens autem sentitur illud quod non infert passionem sensui, neque inquantum est sensus, neque inquantum est hic sensus, sed coniungitur (ζ) his quæ per se sensui inferunt passionem; sicut Socrates, et filius Diaris, et amicus, et alia huiusmodi, quæ per se cognoscuntur in universali intellectu, in particulari autem virtute cogitativa in homine, aestimativa autem in aliis animalibus. Huiusmodi autem tunc sensus exterior dicitur sentire, quamvis per accidens, quando ex eo quod per se sentitur, vis apprehensiva, cuius est illud cognitum per se cognoscere, statim, sine dubitatione et discursu, apprehendit; sicut videmus aliquid vivere ex hoc quod loquitur. Quando autem aliter se habet, non dicitur sensus illud videre, etiam per accidens, etc. » — Hæc ille, cum multis aliis facientibus ad materiam de insensibilitate corporis Christi in Eucharistia. — Similia dicit, 1 p., q. 85, art. 3, ubi sic ait: « Primum secundum sensum iudicamus magis commune quam minus commune, et secundum locum, et secundum tempus. Secundum locum quidem: sicut cum aliquid videtur a remotis, prius deprehenditur esse corpus quam deprehendatur esse animal, et prius deprehenditur esse animal quam deprehendatur esse homo, et prius deprehenditur esse homo quam deprehendatur esse Socrates vel Plato. Secundum tempus autem: quia puer a principio prius distinguit hominem a non homine, quam distinguat hunc hominem ab alio homine; et ideo pueri in principio appellant omnes homines patres, posterius autem determinant unumquodque, ut dicitur, 1. *Physicorum* (l. c. 5). » — Hæc ille. — Item, q. 86, art. 1, in solutione secundi, dicit consimilia: scilicet quod pars sensitiva format propositiones particulares, ut istam, *Socrates est homo*; nec intellectus tales format, nisi cum admi-

niculo partis sensitivæ. Et hoc modo intelligendum est quod dicit in principali solutione articuli (α), scilicet quod intellectus tales propositiones indirecte format, per reflexionem ad phantasmata; quia constat quod nullum phantasma est subjective in intellectu possibili, nec aliqua species aut conceptus indivisibilis Socratis ut Socrates est. Ex quibus, et multis aliis, apparet ipsum in predictis locis sensisse quod quidditas substantiæ materialis, et ipsæ substantiæ particulares, possunt cognosci et percipi sensu interiori, qui dicitur virtus cogitativa, seu ratio particularis; talia enim objecta simul includunt substantiam cum accidentibus. Econtra autem videtur, per dicta in probatione primæ conclusionis, ipsum in *tertia parte* sensisse substantiam nullo sensu interiori aut exteriori, sed solo intellectu, percipi posse. Sed non est vere contradictio. Quia, in probatione primæ conclusionis adducta de *tertia parte*, loquitur de substantia seorsum ab accidentibus accepta, vel abstracta a modo essendi quantitativo, et accepta secundum proprium modum essendi substantiæ; constat enim quod substantia sic accepta solo intellectu perceptibilis est. Sed in aliis locis loquitur de substantia physica, secundum proprium modum naturalem essendi accepta, scilicet quantitativo et qualitativo, et sine abstractione predicta; sic autem accepta includit sensibilia communia, et propria, et per accidens; unde potest percipi sensu interiori, ut dictum est. De hoc Albertus, in commento super 1. *Physicorum*, tractatu 1, cap. 6, concorditer ad predicta. Unde non est proprie contradictio in predictis.

Ad secundum dubium patebit in sequentibus.

Ad septimum dicendum est quod sanctus Thomas, prima questione presentis distinctionis, art. 4, q^a 1, arguit sic, primo loco: « Ipse Christus sub speciebus existens, videt seipsum ibi corporali oculo. Sed corpora glorificata conformantur corpori ejus, ut dicitur, *Philipp.* 3 (v. 21). Ergo et alius oculus glorificatus, puta Virginis, posset hoc ipsum. » Ecce argumentum. Sequitur responsio: « Dicendum, inquit, quod, si oculus Christi esset extra species sacramenti, non videret suam substantiam intra species contentam, ex natura gloriæ, nisi miraculose. Et ideo non oportet quod oculus glorificatus videat ipsum, nisi forte per miraculum. » — Hæc ille. — Item, ibidem, in solutione secundæ questionculæ, sic dicit: « Posset fieri, divino miraculo, quod similitudo corporis Christi fieret in oculo, sicut naturaliter fieret, si corpus Christi præsens esset. Nec est deceptio: quia non fit nisi ad instructionem fidei, et devotionem excitandam. » — Hæc ille. — Ex quibus videretur ipsum sensisse quod per miraculum posset fieri quod aliquis oculus corporalis videret corpus Christi prout est in sacra-

(α) tantum. — tamen Pr.

(ζ) coniungitur. — coniunguntur Pr.

(α) articuli. — argumenti Pr.

mento; ejus oppositum predictum fuit. — Sed dicendum quod sanctus Thomas ibidem loquitur tantum dubitative et opinative, sine firma assertionem; quod innuit modus suus loquendi cum ly forte. — Potest etiam dici quod divino miraculo posset fieri quod oculus glorificatus videret corpus Christi in sacramento, non tanquam visibile per se, sed per accidens, scilicet videndo circa sacramentum aliqua corporalia et visibilia signa, testificantia existentiam corporis Christi sub sacramento. Et ad hunc sensum concedit, in suo simili, quod post resurrectionem oculus corporalis videbit divinam essentiam. Unde, 1 p., q. 12, art. 3, arguit sic, secundo loco: Augustinus dicit, in fine de Civitate Dei (lib. 22, c. 29): *Vis præcellentior erit oculorum, scilicet glorificatorum: non ut acius videant quam quidam perhibentur videre serpentes, aut aquilæ, qui nil aliud possunt videre quam corpora; sed ut videant incorporalia*. Quicumque autem potest videre incorporalia, potest elevari ad videndum Deum. Igitur oculus glorificatus potest videre Deum. » Ecce argumentum. Sequitur responsio: « Dicendum, inquit, quod Augustinus loquitur inquirendo in illis verbis, et sub conditione. Quod patet ex ipso quod præmittitur: *Longe itaque alterius potentie erunt, scilicet oculi glorificati, si per eos videbitur incorporea natura*. Sed postmodum hoc determinat, dicens: *Valde credibile est, sic nos visuros mundana tunc corpora celi novi (x) et terre novæ, ut Deum ubique præsentem, et universa corpora gubernantem, clarissima perspicuitate videamus; non sicut nunc invisibilia Dei per ea que facta sunt, intellecta conspiciuntur, sed sicut homines, mox ut aspicimus, non credimus vivere, sed videmus*. Ex quo patet quod hoc modo intelligit oculos glorificatos visuros Deum, sicut nunc oculi nostri vident alicujus vitam. Vita autem non videtur oculo corporali, sicut per se visibile, sed sicut sensibile per accidens; quod quidem per visum non cognoscitur, sed statim cum sensu aliqua alia virtute cognoscitiva. Quod autem, statim visis corporibus, divina presentia ex eis cognoscatur per intellectum, ex duobus continget: scilicet ex perspicuitate intellectus, et ex refulgentia divinæ claritatis in corporibus innovatis. » — Hæc ille. — Simile ponit, quadragesimam distinctione Quarti, q. 2, art. 2: « Deus, inquit, nullo modo potest videri visu corporali, aut aliquo alio sensu sentiri, sicut per se visibile, nec hic, nec in patria. Quia, si a sensu removeatur id quod convenit sensui inquantum sensus est, non erit sensus; et similiter, si a visu removeatur id quod est visus inquantum est visus (y), non erit visus. Cum ergo sensus percipiat magnitudinem, et

visus, inquantum est talis sensus, percipiat colorem, impossibile est (x) quod visus percipiat aliquid quod non est color nec magnitudo, nisi sensus diceretur æquivoce. Cum ergo visus et sensus sit futurus idem specie in corpore glorificato, non poterit esse quod divinam essentiam videat sicut per se visibile. Videbit autem eam sicut visibile per accidens: dum, ex una parte, visus corporalis tantam gloriam Dei inspiciet in corporibus, et præcipue gloriosis, et maxime in corpore Christi; et, ex alia parte, intellectus tam clare videbit Deum, quod in rebus corporalibus visis Deus percipietur, sicut in locutione percipitur vita. Quamvis enim tunc intellectus non videat Deum ex creaturis corporaliter visis, videbit tamen Deum in illis, etc. » — Hæc ille. — Similiter potest dici in proposito, de oculo glorificato, respectu substantiæ corporis Christi in Eucharistia. — Potest tertio dici, quod sanctus Thomas in Scripto fuit illius opinionis; sed in tertia parte Summæ aliter opinatus est. Quod potest patere, quia ad predictum argumentum aliter respondet, nullam de miraculo faciendo mentionem. Dicit enim sic, 3 p., q. 76, in solutione secundi: « Oculus corporalis Christi videt seipsum sub sacramento, quantum pertinet ad intellectum. Nec tamen est simile de alio oculo glorioso; quia et ipse oculus Christi est sub sacramento, in quo non conformatur ei alius oculus gloriosus. » — Hæc ille. — Ubi patet expresse quomodo oculus corporalis Christi dicitur se videre sub sacramento, quantum pertinet ad intellectum: hoc est dictum, quod oculus corporalis videt corpus Christi sub sacramento tanquam visibile per accidens, per se tamen visum ab intellectu, eo modo quo dictum est supra, oculum corporalem videre vitam, et divinam essentiam visurum post resurrectionem et innovationem mundi.

Et hæc sufficiant ad objecta Scoti contra primam conclusionem.

§ 2. — AD ARGUMENTA CONTRA SECUNDAM CONCLUSIONEM

Ad argumentum Scoti. — Ad primum contra secundam conclusionem, dicitur, negando minorem. Licet enim corpus Christi ut in Eucharistia non sit objectum beatificum; tamen, secundum presentem cursum gratiæ et gloriæ, includitur in objecto beatifico: hoc est dictum, quod objectum beatificum, inquantum hujusmodi, representat videnti ipsum corpus Christi secundum quod est in Eucharistia, et consimiliter res aliorum sacramentorum; licet, secundum potentiam Dei absolutam, aliter esse posset; nam, dato quod sola divinitas videretur clare, et nulla creatura in ea videretur, adhuc talis visio esset beatifica. Quod autem beati videant res contentas in sacramentis, potest haberi tum ex pro-

(x) novi. — Om. Pr.

(y) inquantum est visus. — Om. Pr.

(x) est. — Om. Pr.

bationibus conclusionum, tum ex dictis sancti Thomæ, 2^a 2^æ, q. 1, art. 8, ubi sic dicit: « Illa per se pertinent ad fidem, quorum visione in vita æterna perfruemur, et per quæ deducimur in vitam æternam. Duo autem nobis ibi videnda proponuntur: scilicet occultum divinitatis, cuius visio nos beatos facit; et mysterium humanitatis Christi, per quem in gloriam filiorum Dei accessum habemus, etc. » Item, q. 4, art. 1: « Fides dicitur *substantia sperandarum rerum* (ad Hebræos, cap. 11, v. 1), quia scilicet prima inchoatio rerum sperandarum in nobis est per assensum fidei, quæ virtute continet omnes res sperandas. In hoc enim speramus beatificari, quod videbimus aperta visione veritatem, cui per fidem adhaeremus. » — Hæc ille. — Item, 1^a 2^æ, q. 67, art. 5, ostendit quod nihil fidei remanebit in patria: sed omnia credita, ibi erunt clare visa. Item, q. 103, art. 3: « Exterior cultus proportionari debet interiori cultui, qui consistit in fide, spe et charitate. Unde, secundum diversitatem interioris cultus, debuit diversificari cultus exterior. Potest autem distingui triplex status interioris cultus. Unus quidem, secundum quod habetur fides et spes de bonis cœlestibus, et de his per quæ in cœlestia introducimur; de utrisque quidem sicut de quibusdam futuris; et talis fuit status fidei et spei in veteri lege. Alius autem est status interioris cultus, in quo habetur fides et spes de cœlestibus bonis, sicut de quibusdam futuris, sed de his per quæ introducimur in cœlestia, sicut de presentibus vel præteritis; et iste est status novæ legis. Tertius autem status est, in quo utraque habentur ut presentia, et nihil creditur ut absens, neque speratur ut futurum; et iste est status beatorum. In illo ergo statu beatorum nihil erit figurale ad divinum cultum pertinens, sed solum *gratiarum actio et vox laudis* (Isaïa 51, v. 3). » — Hæc ille.

— Item, 3. *Sentent.*, dist. 31, q. 2, art. 1, in solutione primæ questione, sic dicit: « In fide est cognitio quedam, et modus cognoscendi, quia cognoscit in speculo et in ænigmatate. Modus autem imperfectionis est, et obscuritatem importat. Unde, cum gloria adveniens omnem obscuritatem et imperfectionem tollat, tollit quidem modum fidei, quantum ad modum cognoscendi; sed remanebit cognitio eorum quorum est fides, non quidem jam ænigmatata, sed clara. » — Hæc ille. — Similia dicit, 4. *Sentent.*, dist. 1, q. 1, art. 2, q^{da} 5, in solutione primæ, ubi sic dicit: « Sicut dicit Dionysius in *Ecclesiastica Hierarchia* (cap. 5), status novæ legis medius est inter statum veteris legis et statum cœlestis patrie. Et ideo ea quæ sunt novæ legis, sunt veritas respectu signorum veteris legis; et sunt figuræ respectu manifeste et plenæ cognitionis veritatis, quæ erit in patria. Et ideo oportet adhuc quod in nova lege maneant aliquæ figuræ. Sed in patria, ubi erit plenaria perceptio veritatis, omne figuræ

cessabunt. » — Hæc ille; et loquitur de figuris sacramentorum. Idem dicit, 3 p., q. 61, art. 4, in solutione primæ: « Sicut, inquit, dicit Dionysius, 5 cap. *Ecclesiasticæ Hierarchiæ*, status novæ legis medius est inter statum veteris legis, cuius figuræ implentur in nova lege, et statum gloriæ, in qua omnis nude et perfecte manifestabitur veritas; et ideo tunc nullæ erunt sacramenta. Nunc autem, quamdum *per speculum in ænigmatate* cognoscimus, ut dicitur, 1. *Corinth.* 13 (v. 12), oportet nos per aliqua signa sensibilia in spiritualia devenire; quod pertinet ad rationem sacramentorum. » — Hæc ille. — Ex quibus apparet quod de omnibus de quibus nunc est fides, in gloria erit manifesta visio. Item, quod omnia figurata in sacramentis, tunc manifeste videbuntur.

Dicitur secundo principaliter, quod non aequaliter pertinet ad objectum beatificum res sacramenti baptismi, vel penitentiae, sicut res contenta in Eucharistia. Tum quia res contenta in Eucharistia, propinquius se habet ad mysterium Christi, de quo principaliter est fides, quam res sacramenti baptismi, vel penitentiae, ut de se patet. Tum quia res, puta sacramenti Eucharistiæ, continetur in Eucharistia; non sic res baptismi, vel penitentiae, quæ non continetur actualiter, sed solum virtualiter in sacramento; formaliter vero continetur in suscipiente, si sit dispositus. Tum quia sacramentum Eucharistiæ nunquam frustratur sua re, cum semper contineat Christum; alia vero sacramenta possunt frustrari ex actione susipientis. Tum quia Eucharistia est principalissimum inter omnia sacramenta; et ideo perfecta cognitio contenti in ipsa, et modi quo corpus Christi in ea continetur, magis pertinet ad cognitionem beatificam gloriæ, sicut nunc magis pertinet ad fidem viæ. Tum quia res baptismi, vel penitentiae, aliquando dependet dispositive ex cognitione et volitione susipientis, quæ sunt occulta quedam, reservata divinæ cognitioni, et ipsius cognoscentis vel volentis, et omnibus aliis ignota, nisi per specialem vel generalem revelationem Dei. Ex quibus patet falsitas illius assumpti, dicentis quod æque pertinet ad cognitionem beatificam res unius sacramenti sicut alterius.

Dicitur tertio, quod ultimum dictum arguentis stare potest, scilicet quod ad beatitudinem non requiritur quod beatus videat existentiam corporis in sacramento, per visionem ejus in proprio genere, hoc est, per visionem factam per medium vel speciem creatam, et non per ipsum Verbum, quæ dicatur visio vespertina, et non matutina. Verumtamen oportet quod quilibet homo beatus habeat de hoc aliquam cognitionem, cum de eodem cognitionem fidei habuerit in viâ, nec sit veniale quod aliquid credibile cognitum per fidem theologicam in viâ, sit a beato oblitum, vel ignoratum, aut totaliter nescitum. Cum ergo de talibus non habeat cognitionem

anigmaticam, restat quod habet apertam visionem.

— Verumtamen contra prædicta potest instari : quia non apparet quod quilibet beatus homo purus videat in Verbo aliquid, quod non omnes angeli vident in Verbo; sed non omnes angeli vident in Verbo existentiam corporis Christi in Eucharistia; ergo nec quilibet purus homo beatus. Major videtur nota. Sed minor probatur : quia non omnes angeli vident in Verbo, a principio suæ beatitudinis, existentiam corporis Christi in sacramento Eucharistie, nec alia sacramentorum mysteria; ergo nec nunc vident talia in Verbo. Tenet consequentia, per ea quæ dicta sunt, 3. *Sentent.* cum de scientia animæ Christi tractaretur, ubi dictum est quod non est possibile beatum videre in Verbo plura nunc quam prius, nisi videat clarius ipsum Verbum nunc quam prius, et, consequenter, nisi fiat beatiior; quod non conceditur. — Ad hoc respondet Petrus de Palude, ubi supra (dist. 40, q. 4), dicens : « Oculis intellectualibus beatus, tam angeli quam hominis, videt clare existentiam corporis Christi in sacramento. Hominis quidem : quia quod audivit hic et credidit, illic clare videbit, secundum illud (Isaie 7, v. 9), *Nisi credideritis, non intelligetis* (x), et secundum illud (Psalm. 47, v. 9), *Sicut audierimus, sic vidimus*, etc. Idem est de oculo intellectuali angeli : quia hierarchia nostra illuminatur a hierarchia celesti; a qua (6) differt in luce et anigmate. Unde ipsi clare vident omnia, de quibus credendis nos illuminant. *Credibilia nobis et eis pro statu via communia, sicut Trinitatem*, et huiusmodi, meruerunt ipsi videre, sicut et nos. Credibilia autem nobis propria, sicut articulos incarnationis, vident per revelationem. Unde de omnibus mysteriis gratiæ Dei, de quibus nos illuminant, habent gratuitam visionem. » — Hec Petrus. — Mihi videtur quod omnes angeli beati, a principio suæ beatitudinis viderunt in Verbo omnia mysteria gratiæ, de quibus est principaliter fides hominum viatorum, et de quibus angeli viatores illuminant, sicut sunt articuli fidei et sacramenta ad mysterium incarnationis Christi pertinentia. Alia vero mysteria gratiæ, de quibus non est principaliter fides, sed pertinent ad instructionem vel promotionem alicujus persone vel communitalis particularis, possunt aliqui angeli cognoscere non in Verbo, sed in proprio genere; et de talibus noviter illuminari per superiores angelos, qui talia vident in Verbo.

Et hoc sufficit ad objecta contra secundam conclusionem.

§.3. — AD ARGUMENTA CONTRA TERTIAM CONCLUSIONEM

Ad argumenta Scoti. — Ad primum contra tertiam conclusionem, dicitur primo, quod minor est simpliciter falsa. Quia nec intellectus angelicus, nec animæ separatæ, se habent ad omnia intelligibilia sicut illa sunt intelligibilia in se : nam, si ita esset, tunc quilibet talis intellectus prius et perfectius intelligeret Deum quam seipsum, et perfectiora in entibus quam imperfectiora; quod est manifeste falsum. De hoc sanctus Thomas, *de Veritate*, q. 8, art. 3, arguit sic, secundo loco : « Quod potest intelligere minus, potest intelligere majus. Sed essentia divina est maxime intelligibilis, cum sit a materia immunis, ex quo contingit aliquid esse intelligibile actu. Cum igitur (z) intellectus angeli naturali cognitione possit alia intelligibilia cognoscere, multo fortius poterit ex puris naturalibus intelligere divinam essentiam. — (Arg. 3) Sed dicitur (6) quod, licet divina essentia sit in se maxime intelligibilis, non tamen est maxime intelligibilis intellectui angelico. — Sed contra : Illud (7) quod est magis visibile in se, non esse magis (8) visibile nobis, causa est defectus nostri visus. Sed in intellectu angelico non est aliquis defectus; cum angelus sit speculum purum, clarissimum, incontaminatum, ut dicit Dionysius, 4 cap. *de Divinis Nominibus*. Ergo illud quod est magis intelligibile in se, est magis intelligibile angelo. » Ecce argumentum cum replica. Sequitur responsio : « Dicendum, inquit, quod, quamvis divina essentia sit in se maxime cognoscibilis, tamen non est maxime cognoscibilis intellectui creato, quia est extra genus ipsius. — Ad tertium, inquit, dicendum quod intellectus angelicus dicitur esse speculum purum et incontaminatum et sine defectu, quia non patitur defectum intelligibilis luminis; considerata natura sui generis, sicut patitur intellectus humanus, in quo intelligibile lumen obumbratur in tantum ut necesse sit a phantasmatibus accipere, et cum continuo et tempore, et discurrendo de quo in aliud (propter quod Isaac dicit, quod ratio oritur in umbra intelligentie); et ideo potentia intellectiva ejus potest intelligere omnem formam intelligibilem creatam, quæ est sui generis. Sed intellectus angelicus comparatus ad essentiam divinam, quæ est extra genus suum, invenitur defectivus et tenebrosus; et ideo deficit a visione divine essentia, quamvis ipsa sit in se maxime intelligibilis. » — Hec illè. — Item, ibidem, in solutione quarti, sic dicit : « Pro tanto substantia intelligibilis, quæ in se est maxime intel-

(x) In Vulgata legitur : *Si non credideritis, non pervernetis*.

(6) quæ : — quæ.

(z) igitur. — tamen Pr.

(6) dicitur. — dicebat Pr.

(7) Illud. — Ejus Pr.

(8) magis. — maxime Pr.

ligibilis, sit nobis minus intelligibilis, quia excedit formam a sensu abstractam, qua naturaliter intelligimus. Et similiter, immo (a) multo amplius, essentia divina excedit formam intelligibilem creatam, qua intelligit intellectus angeli. Et ideo intellectus angeli minus intelligit essentiam divinam, quamvis sit magis intelligibilis; sicut et intellectus noster minus intelligit essentiam angeli, quamvis sit magis intelligibilis, quam res sensibiles. » — Hæc ille, ibi, cum multis similibus. — Ex quibus patet quod intellectus angelicus non ita se habet ad omnia intelligibilia, sicut sunt intelligibilia in seipsis, ut prius dicebatur.

Dicitur secundo, quod, concessa conclusione argumenti, quæ potest inferri debite ex præmissis, non aliud habetur nisi quod intellectus angelicus potest intelligere substantiam corporis Christi existentem sub specie panis; non tamen concludit quod intelligat illam secundum esse quod habet sub sacramento, nec modum essendi sub illo et in illo. Et ideo responsio quam arguens recitat, bona est, si recte intelligatur, ut æquivalet huic dicto. Licet enim non legam in sancto Thoma illam in forma distinctionem de notitia intuitiva et abstractiva, haberi tamen potest in æquivalenti ex dictis ejus: ut dicamus quod alia est notitia visionis, alia notitia simplicis intelligentiæ; prima dicatur intuitiva, secunda vero abstractiva. Hanc autem ponit, 1 p., q. 44, art. 9: « Horum, inquit, quæ actu non sunt, est attendenda quedam diversitas. Quædam enim, licet non sint nunc in actu, tamen fuerunt vel erunt; et ista omnia dicitur Deus scire scientia visionis; quia, cum intelligere Dei, quod est ejus esse, æternitate mensuretur, quæ, sine successione existens, totum tempus comprehendit, præsens intuitus Dei fertur in totum tempus, et in omnia quæ sunt in quocumque tempore, sicut in sibi subjecta præsentialiter. Quædam vero sunt in potentia Dei, vel creature, quæ tamen nec sunt, nec erunt, nec fuerunt; et respectu horum non dicitur habere scientiam visionis, sed simplicis intelligentiæ; quod ideo dicitur, quia ea quæ videntur apud nos, habent esse distinctum extra videntem. » — Hæc ille. — Eandem distinctionem ponit, 4. *Sentent.*, dist. 39, q. 1, art. 2; et 3. *Sentent.*, dist. 14, q. 1, art. 2, in solutione secundæ quæstionculæ; et 4. *Sentent.*, dist. 49, q. 2, art. 5, ubi sic dicit: « Deus, videndo essentiam suam, cognoscit omnia quæ sunt, vel erunt, vel fuerunt. Et hæc dicitur cognoscere notitia visionis; quia, ad similitudinem visionis corporalis, cognoscit ea quasi præsentia. Cognoscit insuper, videndo essentiam suam, omnia quæ potest facere, quamvis nunquam fecerit nec facturum sit; alias non perfecte cognosceret potentiam suam. Et hæc dicitur cognoscere notitia simplicis intelligentiæ. » — Hæc ille. — Similia ponit, *de Veritate*, q. 8, art. 4, et

q. 20, art. 4; et multis aliis locis. Ex quibus potest haberi quod illa notitia intellectiva dicitur visionis scientia, per quam cognoscitur res intellecta ut præsens, secundum esse suum et modum essendi, ipsi intelligenti; hoc autem alii dicunt notitiam intuitivam. Notitiam autem intellectivam simplicis intelligentiæ vocat sanctus Thomas illam per quam intelligitur essentia rei, non intellecta ejus existentia, vel præsentialitate, aut modo existendi extra ipsum intelligentem; et hanc vocant alii notitiam abstractivam. Sic itaque intelligendo distinctionem de notitia intuitiva et abstractiva, conceditur responsio per arguentem recitata, scilicet quod angelus naturali cognitione potest cognoscere substantiam corporis Christi quæ est sub sacramento, abstractivæ, seu notitia simplicis intelligentiæ; non autem intuitive, vel scientia visionis; quia non videt corpus Christi esse sub sacramento illo modo supernaturali quo est ibi, licet videat modum naturalem quo est extra sacramentum. Cujus ratio est, quia angeli non cognoscunt plene mysteria gratiæ, naturali cognitione. De hoc sanctus Thomas, 1 p., q. 57, art. 5, sic dicit: « In angelis est duplex cognitio. Una quidem naturalis, secundum quam cognoscunt res, tum per essentiam suam, tum etiam per species innatas. Et hac cognitione mysteria gratiæ cognoscere non possunt. Hæc enim mysteria ex pura Dei voluntate dependent. Si autem unus angelus non potest cognoscere cogitationes alterius, ex voluntate ejusdem dependentes, multo minus potest cognoscere ea quæ ex Dei voluntate dependent. Et sic argumentatur Apostolus, 1. *Corinth.*, cap. 2 (v. 11): *Quæ sunt hominis, nemo novit, nisi spiritus hominis, qui in ipso est; ita et quæ sunt Dei, nemo novit, nisi Spiritus Dei.* — Est autem alia angelorum cognitio, quæ eos beatos facit, quæ vident Verbum, et res in Verbo. Et hac quidem visione cognoscunt mysteria gratiæ, non quidem omnia, nec æqualiter, sed secundum quod Deus eis voluerit revelare, secundum illud Apostoli, 1. *Corinth.*, cap. 2 (v. 10): *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum.* » — Hæc ille.

Dicitur tertio, quod replica contra responsionem datam, non valet. Quia, concesso quod intellectus angelicus naturali cognitione possit cognoscere præsentiam et absentiam panis sub accidentibus Eucharistiæ, non tamen præsentiam substantiæ corporis Christi sub eisdem. Nec potest illud ibi intueri, sicut intuebatur ibi substantiam panis: quia existentiam panis sub speciebus erat modus panis naturalis existendi sub illis, non autem modus quo corpus Christi est sub eisdem. Nec sequitur, si corpus Christi est intuitibile in se ab angelo, quod modus quo est sub sacramento, sit intuitibilis ab eodem. Et sic angelus non intuetur corpus Christi ut est in sacramento, sed solum ut est in celo, vel abstrahendo a qualibet existentia.

(a) immo. — Om. Pr.

Ad secundum dicitur primo, quod prima pars antecedentis est similiter falsa: quia nullus angelus naturali cognitione sua, per sola principia intrinseca, potest cognoscere intuitive et in particulari cogitationes alterius angeli, ut diffuse tractatum fuit in 2. *Sentent.* (dist. 8), et prout probat sanctus Thomas in multis locis, ubicunque loquitur de illa materia (x); licet possit cognoscere tales cogitationes abstractivae, et in universali, et conjecturaliter, per signa exteriora. Est etiam dubium, utrum angelus naturaliter cognoscat gratiam aut charitatem suam, vel alterius angeli, quidquid sit de sua, loquendo de notitia intuitiva vel visionis. Nec valet probatio assumpti de duplici praesentia: — Tum quia arguens false supponit quod objectum notitiae intuitive non sit praesens per speciem intellectui angelico, aut animae separate, nec illa notitia fiat per mediam speciem inter objectum et intellectum, sed quod ipsum objectum sit praesens in sua reali existentia, et per illam moveat intellectum ad sui notitiam; objectum autem abstractivae sit (z) praesens per speciem, quae immediate moveat intellectum ad notitiam objecti. Hoc enim falsum est: quia nullum extrinsecum movet intellectum angelicum immediate; immo cujuslibet notitiae angelicae species intelligibilis, ab objecto distincta, est per proximum productivum una cum potentia intellectiva; nisi quando angelus intelligit seipsum vel Deum naturaliter, vel quando videt divinam essentiam beatificam: tunc enim essentia angeli, vel essentia divina, tenet locum speciei intelligibilis et actus primi. Et ista determinat diffuse sanctus Thomas, tam in *Summa*, quam in *Scriptis*, quam in *Questionibus disputatis* (y). Tum etiam quia illud falsum assumit, scilicet quod omne objectum potens (z) praesentari vel esse praesens angelico intellectui abstractivae, possit esse sibi praesens intuitive naturaliter. Hoc enim falsum est de futuris contingentibus, quae potest angelus cognoscere abstractivae in causis suis, non tamen intuitive, quamdiu futura sunt, ut ostendit sanctus Thomas, I p. q. 57, art. 3, et multis aliis locis (z). Similiter falsum est de cogitationibus et volitionibus aliorum angelorum, aut hominum, quas angelus non potest naturaliter cognoscere intuitive; sed tantum abstractivae, ut patet per eundem sanctum Thomam, I p., q. 57, art. 4, et de *Veritate*, q. 8, art. 13, et de *Malo*, q. 16, art. 8, et multis aliis locis, in quibus ostendit quod angelus naturaliter non potest eas cognoscere

secundum quod in se sunt, quod est cognoscere intuitive, sed prout sunt in suis causis, vel manifestantur exterius per signa, quod est cognoscere abstractivae. Et multa alia exempla dari possunt, in quibus illud assumptum fallit. — Tum etiam quia argumentum supponit aliud falsum, scilicet quod objecta exteriora moveant intellectum angelicum ad sui cognitionem, causando in eo actum primum vel secundum. Hoc enim falsum est: nam omnia quae angelus naturaliter cognoscit, cognoscit per essentiam suam, vel per species innatas et concretas, ut ostendit sanctus Thomas in multis locis (x). — Tum etiam quia species concrete angelo non aequaliter possunt praesentare substantias et accidentia per accidens talibus substantiis, potissime accidentia supernaturaliter eis contingentia, vel a sola voluntate Dei aut creature dependentia, non habentia naturalem et necessarium ordinem ad substantias vel aliquam causam naturalem universi, ut ostendit sanctus Thomas, locis praedictis, potissime de *Malo*, q. 16, art. 8, ubi arguit sic, decimo-septimo loco: « Sicut dicit Augustinus, 2. *Super Genes. ad litteram* (cap. 8), angelus per species quas in sui creatione receperunt, omnia quae sunt infra eos cognoscunt. Sed cogitationes (z) nostrae sunt infra eos, secundum ordinem naturae; anima enim est inferior angelo. Ergo daemones per illas species innatas possunt cognoscere cogitationes hominum. » Ecce argumentum. Sequitur responsio: « Dicendum, inquit, quod Augustinus intendit loqui de naturis inferioribus, quas angeli naturaliter cognoscunt per formas innatas, non autem de cogitationibus voluntariis (y). » — Haec ille. — Item, de *Veritate*, q. 8, art. 13, sic dicit: « Motus voluntatis alterius non potest angelo notus esse naturali cognitione: quia angelus naturaliter cognoscit per formas inditas, quae sunt similitudines rerum in natura existentium; motus autem voluntatis non habet dependentiam nec connexionem ad aliquam causam naturalem, sed solum ad causam divinam, quae in voluntate sola imprimere potest. Unde motus voluntatis, et cordis cogitatio, non potest cognosci in aliquibus similitudinibus rerum naturalium, sed solum in divina essentia, etc. » — Haec ille. — Sed quaeret aliquis: ex quo unus angelus per species, quas habet apud se, non potest naturaliter cognoscere intuitive cogitationes alterius, quomodo ergo alius angelus potest ei loqui, vel revelare cognitionem vel volitionem suam? Dicitur quod hoc fit non per impressionem novarum specierum, nec per hoc quod alius angelus causet cognitionem aliquam in alio, sed per hoc quod angelus loquens alteri ordinat

(x) Cfr. praesertim I p., q. 57, art. 4; de *Malo*, q. 16, art. 8, de *Veritate*, q. 8, art. 13.

(y) *ut* — *ut* Pr.

(z) Cfr. praesertim I p., q. 56 et 56, 2. *Sentent.*, dist. 3, q. 3; et de *Veritate*, q. 8.

(z) *potens* — *potentia* Pr.

(y) Cfr. praesertim de *Veritate*, q. 8, art. 12; et de *Malo*, q. 16, art. 7.

(x) Cfr. praesertim I p., q. 55, art. 1 et 2, q. 56, art. 1 et 2, q. 39, art. 1, 2 et 3, et de *Veritate*, q. 8, art. 6, 7, 8 et 9.

(z) *cogitationes* — *cognitiones* Pr.

(y) *voluntatis* — *voluntatis* Pr.

conceptum suum ad manifestandum alteri suam voluntatem : statim enim quod conceptus unius ordinatur sic ad alium, innotescit alteri, ut ostendit sanctus Thomas, I p., q. 107, art. 1; et *de Veritate*, q. 9, art. 4 et 5. Nec oportet quod causetur in audiente nova species : quia per species concretas diversimode ordinatas, vel per conformationem luminis alterius angeli sibi loquentis et illuminantis, potest aliquid noviter cognoscere, quod prius non poterat; sicut in suo simili ostendit sanctus Thomas, 2^a 2^e, q. 173, art. 2, loquendo de revelatione prophetica; et *de Veritate*, q. 12, art. 7; et multis aliis locis. Et sicut est dictum de revelatione cogitationum, ita dicendum est de revelatione secretorum sacramentalium, ad quae naturalis angeli cognitio non potest pertingere, nisi per revelationem eis factam per visionem Verbi, vel per species noviter impressas in eis, a Deo concretas. — Et hoc sufficit ad secundum Scoti.

Ad tertium facilius patet solutio per praedicta. Dicitur enim primo, quod distinctio naturalium et supernaturalium non solum est per respectum ad agens aliud et aliud, immo quandoque est per specificam distinctionem essentialium horum et illorum; sicut patet de gratia et gloria, quae distinguuntur ab omnibus effectibus naturalibus specificis; nec aliquid agens naturale potest producere aliquid idem specie cum charitate aut gratia gratum faciente, vel cum septem donis Spiritus Sancti, aut cum gloria animae vel corporis, ut de se patet. Conceditur tamen quod quidquid producitur a causa naturali, potest produci a causa supernaturali. Nec semper quidquid producitur a sola causa supernaturali, dicitur supernaturale vel miraculosum, nisi in tribus casibus quos ponit sanctus Thomas, I p., q. 105, art. 8 : « scilicet quando effectus productus excedit facultatem naturae quoad substantiam facti (sicut quod duo corpora sint simul, vel quod sol retrocedat, vel quod corpus humanum glorificetur; quod natura nullo modo potest facere; secundo, quando effectus excedit facultatem naturae, non quantum ad illud quod fit, sed quantum ad illud in quo fit (sicut resuscitatio mortuorum, vel illuminatio caecorum : potest enim natura causare vitam, sed non in mortuo; et potest prestare visum, sed non in caeco); tertio, quando excedit facultatem naturae, quantum ad modum (x) et ordinem faciendi (sicut cum aliquis subito per divinam potentiam a febre curatur, absque curatione (y) et consueto cursu naturae in talibus; et cum mare statim condensatur in pluvias, virtute divina, absque naturalibus causis, sicut factum est ad preces Samuelis et Eliae). » — Dicitur secundo, quod, posito quod aliquis effectus supernaturalis quandoque sit imperfe-

ctior aliquo effectu naturali, et se habeat ad illum ut substantia ad accidens, non tamen sequitur quod, si angelus cognoscit naturaliter effectum naturalem qui est perfectior, quod ideo cognoscat effectum supernaturalem qui est imperfectior. Cujus causa est, quia angelus habet speciem directe representantem naturalem, et non supernaturalem, vel aliquam substantiam, et non ejus accidentia : sicut patet de substantia angeli, et ejus naturalibus potentiis, id est, intellectu et voluntate, quae sunt naturaliter notae cuilibet angelo; non tamen ejus cogitationes, aut volitiones, aut habitus supernaturaliter infusi. Et de hoc diffuse loquitur sanctus Thomas, ubi supra, I p., q. 57, art. 4; *de Veritate*, q. 8, art. 13; *de Malo*, q. 16, art. 8. — Dicitur tertio, quod, secundum praedicta, nullus angelus habet species concretas representantes directe omnes effectus naturales, hoc est, a causis naturalibus producibiles, praesertim arbitrio libero, quod est causa naturalis, hoc est, non supernaturalis (licet non dicatur naturalis, distinguendo naturale contra voluntarium liberum), et multo minus omnes effectus gratiae vel gloriae; sed species eis concretae, directe representant substantias materiales et immateriales, quae sunt de perfectione naturali universi, ut supra dictum est. Quod autem per eas possint noviter cognoscere effectus gratiae vel gloriae, aut voluntates vel cogitationes alienas, vel futura contingentia, contingit ex alterius revelatione; quae, qualiter fiat, alterius est speculationis, et tamen in parte facta est in praecedenti solutione.

Et haec sufficiunt ad objecta Scoti.

Sciendum tamen quod Petrus de Palude, ultima questione hujus distinctionis, pro praecedentium intellectu, sic dicit : « Oculus intellectualis angeli boni vel mali non potest videre corpus Christi in altari clare et immediate et directe, quia est de supernaturalibus intellectualibus : quia supernaturalia sensibilia angelus novit, cum etiam ad oculum homo videat ea, puta mortuum resuscitatum, vel oculum restitutum; supernaturalia autem intelligibilia angelus non videt naturaliter; tale autem est esse corporis Christi in altari; ideo, etc. — Sed quod ex naturalibus angelus cognoscat hic esse accidentia sine subiecto, non autem hic esse corpus Christi, dubium est : quia ipse potest scire quid factum est de substantia panis, quod (x) non est annihilata, et quod (y) est conversa in corpus Christi, sicut quod cibus convertitur in cibatum, et hujusmodi (scit enim generationem et corruptionem rerum naturalium); sed corpus Christi non est hic nisi per hoc quod in ipsum conversum est id quod erat hic; ergo, etc. — Sed potest dici quod angelus scit, vel scire potest, nisi prohibeatur specialiter, quidquid

(x) quantum ad modum — quomodo Pr.
(y) curatione. — curatio Pr.

(x) quod. — quia Pr.
(y) non. — Ad. Pr.

fit in naturalibus modo naturali; sed quod fit modo supernaturali, non oportet. Nec apparet quare plus cognoscat accidentia esse sine subjecto, quam conversionem factam in corpus Christi; cum utrumque sit præter cursum nature. — Vel dicendum est, quod, sicut nos cognoscimus sensibilia, sic ipse intelligibilia. Unde, sicut videmus accidentia corpora non esse, sed non videmus quid de illis factum sit, cum apparet in forma carnis vel pueri; sic angelus videt substantiam ibi non esse, sed non videt utrum sit annihilata vel conversa. Sed huiusmodi supernaturalia possunt ipsi citius et certius quam nos conicere, indirecte, per miracula facta, quæ ipsi sciunt esse vera; nos autem non; quia qui nobis videtur suscitatus, forte est angelus in corpore assumpto; sed talis deceptio non cadit in angelo. Unde credunt et contremiscunt: credunt, quia non vident illud in se, sicut nec Trinitatem, nec unionem Verbi cum carne; tamen sciunt indirecte, per miracula, quia conjecturant quod impossibile est non esse verum; sicut aliter cognosco puerum natum, quem in se video, aliter quando adhuc est in utero tumescente, sed nescio quid determinate, an vivum aut mortuum, masculus an femina. Et sic est de supernaturalibus respectu demonum, quæ per miracula eadentia sub eorum naturali evidentia sunt probata. Oculis ergo angeli naturalis non videt clare hic esse corpus Christi; sed hoc conicit infallibiliter ex miraculis sensibilibus, quæ clare vidit fieri ad testimonium huius veritatis. » — Hæc Petrus, et bene, et conformiter supradictis, potissime pro solutione secundi.

Ad argumentum pro questione, patet solutio ex dictis ad septimum (x) argumentum Scoti contra primam conclusionem.

Et de questione hæc sufficiant. De qua benedictus Deus. Amen.

DISTINCTIO XI.

QUÆSTIO I.

UTRUM POST CONSECRATIONEM EUCHARISTIE
REMANEAT IBI SUBSTANTIA PANIS

CIRCA undecimam distinctionem 4. *Sententiarum* queritur: Utrum post consecrationem Eucharistie remaneat ibi substantia panis.

Et arguitur quod sic. Quia dicit Damascenus (*de*

Fid. Orth.), lib. 4 (cap. 13): *Quia consuetudo est hominibus comedere panem et bibere vinum, conjugavit eis suam divinitatem, et fecit ea corpus et sanguinem suum.* Et ita panis communicationis non simplex panis est, sed unitus divinitati. Sed conjugatio est rerum existentium actu. Ergo panis et vinum simul sunt in sacramento Eucharistie cum corpore et sanguine Christi.

In oppositum arguitur. Quia dicit Ambrosius, lib. *de Sacramentis*: *Licet figura panis et vini videatur, nihil tamen aliud quam caro Christi et sanguis post consecrationem credenda sunt (x).*

In hac questione erunt tres articuli. In primo ponentur conclusiones. In secundo, objectiones. In tertio, solutiones.

ARTICULUS I.

PONENTUR CONCLUSIONES

Quantum ad primum articulum, sit

Prima conclusio: Quod substantia panis et vini non remanet post consecrationem in hoc sacramento.

Hanc ponit sanctus Thomas, 3 p., q. 75, art. 2, ubi sic dicit: « Quidam posuerunt post consecrationem substantiam panis et vini remanere in hoc sacramento. Sed hæc positio stare non potest. *Primo* quidem, quia per hanc tollitur virtus vel veritas huius sacramenti, ad quam pertinet ut verum corpus Christi in hoc sacramento existat; quod quidem ibi non est ante consecrationem. Non autem aliquid potest esse alicubi, ubi prius non erat, nisi per loci mutationem, vel per alterius conversionem in ipsum: sicut in domo aliqua incipit de novo esse ignis, aut quia illuc deferitur, aut quia ibi generatur. Manifestum est autem quod corpus Christi non incipit esse in hoc sacramento per motum localem. *Primo* quidem, quia sequeretur quod desineret esse in celo: non enim aliquid localiter pervenit de novo ad locum aliquem, nisi deserat priorem. *Secundo*, quia omne corpus localiter motum pertransit omnia media; quod hic dici non potest. *Tertio*, quia impossibile est quod unus motus ejusdem corporis localiter moti terminetur simul ad diversa loca, cum tamen in pluribus locis corpus Christi sub hoc sacramento simul esse incipiat. Et, propter hoc, relinquitur quod non possit aliter corpus Christi incipere de novo esse in hoc sacramento, nisi per conversionem substantie panis in

(x) Hæc verba reperiuntur in *Decreto*, can. 74, dist. 2. *de Cons.*; deduci possunt ex dictis Ambrosii, *de Sacramentis*, lib. 4, cap. 4, et lib. 6, cap. 1.

(x) septimum. — Om. Pr.